

„Правила” Української Католицької Церкви в Канаді 1915 року Єпископа—ісповідника Никити Будки

Богдан Казимира

Precis

In his article, “The ‘Regulations for the Ukrainian Catholic Church in Canada, 1915’ of Confessor Bishop Nykyta Budka,” Dr. Bohdan Kazymyra studies the efforts of the first Ukrainian Greco-Catholic bishop in Canada to bring his church to order. Cataloguing some of the decrees emanating from Rome at this time, and correspondence between Budka and other churchmen in Canada, the author sets the context for his analysis of the “Regulations” presented at the First Council [*Sobor*] of the Ruthenian-Catholic Clergy of Western Canada held in Yorkton Saskatchewan 27–29 November, 1914, and published in Toronto 23 January, 1915.

Dr. Kazymyra relates the contents of this work, which served as a pastoral manual for the clergy and offers a fascinating look into the day-to-day life and worship of this newly transplanted Church. He distills three themes of special interest to Bishop Budka: continuing self-education for the clergy, care for the faithful in greatly changed circumstances, and Bishop Budka’s attention to the question of the preservation of the integrity of the Ukrainian-Byzantine Rite amid difficult circumstances.

6 грудня 1912 р. Єпископ Никита Будка (1877–1949) став уперше на канадській землі. Тут він застав 23-ох священників–місіонерів руського католицького обряду, які працювали в західній Канаді між новоприбулими українськими поселенцями. Ці поселенці, яких 90%, це колишні мешканці Галичини із 3-ох єпархій: Львівської, Перемиської і Станіславівської, були по віровизнанні Українці Католики.

Між 23-ма священниками українського обряду, яких застав Єпископ Будка, були чотири місіонарі Редемптористи, бельгійці флямандського походження;¹ п'ять місіонерів Василян, українці з Галичини;² п'ять єпархіяльних священників, канадські французи³ і дев'ять єпархіяльних священників із Галичини.⁴

Назначений єпископ повів старання відвідати якнайбільше число українських поселень, щоб запізнатися із життєвими умовинами своїх вірних, потребами й небезпеками, що їм грозили під оглядом релігійним і національно–громадським.

В першій мірі, він старався завести однообразність у праці українських католицьких священників в управі парафіями та в душпастирстві. Він був певний, що налагодження цієї ланки принесе успіхи в місійній праці його священників. Положення новоназначеного єпископа було трудне і складне. Українські вірні, які себе тоді називали „Русинами” ставилися із недовір'ям і упередженням до римо–католицьких ієрархів у західній Канаді, зокрема до клиру польської національності. Вони теж і тут старалися „ловити душі”, подібно як це було на Батьківщині, робили доноси до римо–католицьких Ієрархів на українських священників і новоназначеного владику.

Єпископ Будка це завважив уже в заранні свого перебування в Канаді. Про це довідуємося із його листа до римо–католицького єпископа Олівера Ельзеара Матіє в Ріджайні.⁵ В ньому Єпископ Будка склав своєму братові по чині віншування з приводу надходячого

¹ Ахіль Деларе, Микола Декамп, Людовик Генрик Тешер і Генрик Бульс.

² Созонт Дидик, Атанасій Філіпів, Василь Ладика, Навкратій Крижановський і Матвій Гура.

³ Д-р Адоній Сабурен, Дезіре Клявелю, Осип Ганьон, Артур Демаре і Франц Йосиф Жан.

⁴ Євген Андрухович, др. Карло Єрми, Володимир Винярський, Йосиф Бойчук, Максим Кінаш і Ксенофонт Роздольський. Еміліян Красіцький, який до приїзду Єпископа Будки був „незалежним,” тепер зложив присягу і підчинився йому. Разом з владикою приїхали ще два отці: Осип Бала і Лев Сембратович. Разом було усіх 23 місіонарі.

⁵ Датований Вінніпег, Манітоба, 20 грудня 1913 р. до Єпископа Матіє (Архів Римо–Католицької Архiepархії в Ріджайні).

празника Різдва Христового та дякував йому зі свого боку за уважливість і надіслання сердечних побажань з приводу перших роковин прибуття Єпископа Будки до Канади. Це знаменне письмо, бо Єпископ Будка в ньому кидає промінчик світла на обставини, в яких йому приходилося організувати свою простору єпархію. Він писав так:

Дякую за Ваші вітання з приводу перших роковин мого прибуття [до Канади] і за поміч, яку я отримав від Вашого Преосвященства впродовж цього року [т. зн. 1913].

Прошлий рік, був для мене наче одним безперервним днем. Єдиний Господь знає як трудною є моя праця. Ніяка людина не може очеркнути труднощів „Руської Місії”. Єпископ без священників, без основ до праці, без приготування, знезацька, проти його волі, висланий до Канади, відразу змушений працювати серед проблем, але із бажанням послужити кожному, одначе це не вистачас. Я працював понад мої сили, [...] це мене не задовольяс. Я зробив, що необхідне, але нема співробітників, не є можливий поділ праці а сили мої вичерпуються. Хто спричинив мені найбільше проблем, хвилювань і журби—це місіонарі Архиепископа із Ст. Боніфас, [то зн. Архиепископа А. Лянжевена], якого я не могу задоволити. [...] Але це цілком неправдиве [т.зн. те, що вони доносять], воно мене болить глибоко ...

Ось обставини серед яких новоприбулому єпископові доводилося працювати.

Одначе він не закладав рук. Роботи було багато. Тимчасом Римська Апостольська Столиця видала 18 серпня 1913 р. декрет *Fidelibus Ruthenis*, який нормував церковні відносини Русько-Католицької Церкви у Канаді, як теж відношення між католиками римського і руського обрядів. Крім цього Єпископ Будка відбув наради із римо-католицькими владиками західньої Канади, зокрема з Архиепископом Лянжевеном із Ст. Боніфас, Манітоба. Декрет *Fidelibus Ruthenis* став основою під його твором „Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді”. На вступі до „Правил” владики помістив пастирський лист п. з. „Всечеснішому духовенству нашої Єпархії мир у Господі і Архирейське благословення”. Він теж консультував існуючі розпорядження „Актів і Декретів Першого

Пленарного Собору в Квебеку” з 1909 р.⁶ Надто послуговувався декретом *Ad Graves et Diuturnas* із 6 жовтня 1883 р.⁷ або т. зв. „Конкордією”, що його видала Римська Апостольська Столиця, щоб унормувати відносини Русько-Католицької Церкви в Галичині до Римо-Католицької Церкви.

Беручи до уваги вище подану документацію, Єпископ Будка приготував проєкт „Правил”, т. зн. розпоряджень своєму духовенству на наради Першого Собору Русько-Католицького Духовенства Західньої Канади, що відбувся в Йорктоні, Саскачевані, в днях 27–29 листопада 1914 р. На ньому продискутовано поодинокі точки „Правил”. Їх доповнено або змінено, залежно як заходила потреба. Своім помічником і референтом цих „Правил” на Соборі Єпископ назначив о. д-ра Амврозія Редкевича, який їх теж приготував пізніше до друку.

Єпископ був задоволений, що тепер буде унормована праця всього клиру та заборонив самовільно зміняти прийняті закони. Щоб улегшити майбутньому дослідникові зорієнтуватися в трактованій матерії, стараюся приготувати оцей компендій із проголошених „Правил”.

Вступ Єпископа Будки до „Правил”

У пастирському листі до духовенства своєї єпархії, поміщеному на початку „Правил” Єпископ Будка подав такі думки:

...Одностайне, законом унормоване поступовання клиру в Єпархії становить основу церковної організації і помножує успіхи праці на церковній ниві. Ми доложили всіх старань, щоб якнайскорше дати нашому духовенству підручник такого правного і практичного поступовання.

Цей підручник не є ще вичерпуючий. Для того з одної сторони звертаємо увагу нашого духовенства, що ці „Правила” зовсім не звільняють їх від знання і придержування загального церковного закону, а з другої сторони просимо, щоб усі Всч. Отці збирали свої помічення, чи то теоретичні, чи здобуті практикою, та прислали їх до Єпископського Ординаріату, який з’ужиє їх до повнішого видання „Правил” [Друге справлене видання „Правил” ніколи не появилася.]

⁶ *Acta et Decreta Concilii Plenarii Quebecensis Primi, Anno Domini MCMIX (Quebec, 1912)*, 711.

⁷ *Coll. S. C. Prop. Fide* (1883) p. 802, no. 2013.

Не дозволяємо самовільно заводити іншої практики чи поступовання як цього, що приписують „Правила”. Якщо яке розпорядження в якійсь місцевості неможливо перевести (в життя), тоді священник має це подати до відома Єпископському Ординаріятові, і відтак поступити згідно із рішенням Єпископа”.

Владика щераз виразно підкреслив, що:

Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді, оголошені друком, обов'язують кожного священника в два місяці по їх одержанні.

Диспенси з важних причин дані на письмі, мають бути в „Правилах” занотовані враз із їх числом і датою.

При кінці треба подати наслідникові евентуальні зміни чи місцеві практики до занотовання, щоб із зміною особи не змінялася практика.

„Правила” не вільно продавати, чи давати кому іншому, як лише руському священникові, апробованому Руським Єпископом, бо їх видруковано виключно для вжитку наших священників.

Дано в Торонті, Онт., в Духовній Семінарії, дня 23 січня 1915 р.

† Никита
Єпископ Канадських Русинів

Побудова підручника „Правила”

На вступі підручник „Правила” включає вище згаданий пастирський лист Єпископа Будки. Лист становить перші три сторінки. Потім йдуть самі „Правила”, (ст. 1–59). В додатку, ще поміщено декрет *Ne Temere* про заручини і подружжя, виданий Священною Конгрегацією Собору, 2 серпня 1907 р. (ст. I–VII); декрет *Fidelibus Ruthenis* з 18 серпня 1913 р. (ст. VII–XIV) і азбучний показник предметів схоплених „Правилами”(I–2). Всіх сторінок—78.

„Правила” є уложені за таким порядком:

Перших 14 сторінок аж до „Катехизації”—це практичні поради, що відносяться до священничої праці, бібліотеки священника, поведінки чи опіки над вірними. Єпископ звернув увагу, коли можна „біновати”, т. зн. правити дві Служби Божі, згадав потребу організувати церковні братства—цю помічну силу в добре зорганізованій парафії, заохочував до взаємної помочі між духовенством, говорив про відправу Літургії в приватних домах, відношення до священників і вірних римського обряду; про канонічні відвідування, вказував на обов'язок священника відвідувати раз у рік своїх парафіян та задержався над властями наданими своїм священникам. Ці власті були звичайні (їх було шість) і 14 властей надзвичайних, наданих Папою Пієм X з 8 листопада 1912 р. на десять років.

Далі Єпископ докладно зайнявся Тайною Євхаристії; Сповіддю; поведінкою священників; зміною обряду; інкорпорацією церков і конкурсовим іспитом.

В наступній частині йде мова про катехизацію. Єпископ дораджував триматися катехизму Шпірага. Наказував провадити наступні книги: метрики Хрещень, Вінчань і померших душ для цілої парафії, як теж книги оповідей. Далі книгу стану душ (*liber status animarum*), що мала містити багато інформацій і тепер мали б неоцінену вартість—були б джерелом про релігійне і суспільно-громадське життя тодішніх місійних округів. Далі священник мав провадити парафіяльну хроніку, одну на цілу парафію або місійний округ, де мав записувати раз на тиждень або раз на місяць важніші події, як теж вказати на свою власну активність. Далі, він мав провадити книги багатств; церковних приходів і розходів; проповідей і заголошень; реєстр Служб Божих; книгу збірок тощо. Слід було вважати, щоб не задовжувати парафії, а всі витрати поперх \$100.⁰⁰ мали мати згоду єпископа. Кожний священник мав забезпечитися на випадок смерти та зголосити своє асекураційне число до Ординаріату.

Слід заасекурувати також церкву і церковні будинки, а по колоніях їх треба обкопати або оборати, щоб забезпечити перед вогнем як горить степ або ліс.

Далі Єпископ наказував придержуватися обрядових приписів, поданих для Служби Божої в *Службнику*; для уділювання св. Тайн і освячень в *Требнику* виданим Ставропігійським Інститутом у Львові у 1905 р., а для всіх інших церковних чинностей поручав як посібник „Типик” о. Ізидора Дольницького. Зокрема доручав опікуватися емігрантами (самітніми жінками і дівчатами); хворими, убогими й безробітними. Треба організувати нові церковні громади на основі „Статута Русько-католицької Церкви в Канаді”, що його видав у 1913 р. Руський Єпископський Ординаріат. Їх слід заінкорпорувати на Руську Католицьку Єпископську Корпорацію.

Тайну Євхаристії можна переховувати тільки в тих церквах, при котрих священник має свій осідок. Парафіяльні книги і грамоти треба забезпечити „від огню, крадіжки або знищення”.

Говориться теж про церковний похорон і кому його слід відмовити (єретикам, відступникам, виклятим, тим, які належали до осуджених Церквою Товариств і т.д.).

На поселеннях, де новоприбулі розкинені, і нема „Руської церкви ані Русько-католицького священника”, або, де доїзд до руської церкви є отриманий з великими труднощами, то вірні можуть користати із послуг римо-католицького священника. Але це не означає, що вони міняють обряд, так говорить декрет *Fidelibus Ruthenis*. Великодню Сповідь мають відбути поселенці у „визначеному часі після Руського обряду”. Обов'язком священників є повчити вірних, щоб приймали Євхаристійного Христа часто, а то й щоденно.

Проповідь—це голошення слова Божого. Їх виголошує священник на Службі Божій і на Вечірні; вони повинні бути приготовані за пляном. Доривочні чи принагідні проповіді не приносять великого хісна.

Душпастирювання є трудне між робітниками, які працюють у лісах чи при залізних дорогах, тому їх треба висповідати і дати відповідні науки перед виїздом на роботу.

Щоб допомогти священникам у потребі з причини старости чи недуги, Єпископ зарядив, щоб кожний єпархіяльний священник, і монах у душпастирській праці платили по \$2.⁰⁰ місячно до Фонду німечних руських священників у Канаді, почавши з 1 травня 1915 р.

Сестри, які провадять школи і сиротинці, також потребують помочі. Їхня праця є великої ваги в церковно-народнім житті.

Інше розпорядження відноситься до обслуги жіночого пола у резиденції священика. Вони повинні бути „канонічного віку”, бути „доброї слави та бездоганних обичаїв”. Ці слуги, щоб „не засідали спільно із священиком до стола”, пригадував Єпископ.

При співанні Служби Божої треба придержуватися *Ірмологіона* у всіх богослужбових співах.

Вірні Русько-католицького обряду можуть сповідатися у свого священика або в римо-католицького. Єпископ заборонив священикові в сповідальниці брати від пенітента гроші за незаплачені які-будь такси. На такі справи є місце поза сповідальницею.

Окремі розпорядження щодо сталого перебування священика у своїй парафії або місії мали за ціль запобігти тому, щоб відсутність пароха чи місіонера не спричинила якої шкоди йому повіреній громаді.

В справі подружжя мішаного обряду Єпископ Будка дав пояснення, що на підставі декрету *Fidelibus Ruthenis*, то коли невіста є мішаного обряду, тоді парох жениха має вінчати.

Перший Собор і справа церковних оплат у „Правилах”

Як дуже дбав і старався Єпископ Будка про своє духовенство та вірних, бачимо із солідного приготування і скорого відбуття першого собору, виготовлення „Правил” та їхнього потвердження під датою 23 січня 1915 р.⁸

Щоб нормувати висоту оплати вірних за церковні послуги, Єпископ разом зі своїми священиками, зібраними на Першому Соборі в 1914 р. теж продискутували і рішили висоту оплат. Цю „тарифу” було видруковано і вона висіла на виднім місці в церкві, звичайно в захристії. Як нова хвиля імігрантів по 2-ій Світовій війні стала прибувати до Канади, в деяких церквах ще можна було бачити цю „тарифу”. Це був один із залишок старань Єпископа Будки нормувати релігійне життя галицьких українців у Канаді.

Ось для інформації, такі були колись винагороди священикам за їх працю як збереглося у „Правилах”.

⁸ Щоб допомогти своїм місіонерам у виконванні їхніх душпастирських повинностей, і щоб заховати однакостайність в управі парафіями та душпастирській праці Єпископ Будка видав 8 грудня 1913 р. брошуру на 4 сторінки друку про власті надані душпастирям канадських русинів. Згадані власті були такі:

- 1) Звичайні, було шість точок
- 2) Надзвичайні: 16 точок
- 3) Задержані випадки (случай) дві точки
- 4) Уваги для священиків: 19 точок

Платня—винагорода священникові

1. Якщо священник постійно перебуває в парафії і число вірних не перевищує 2000 душ, місячна винагорода: \$80.⁰⁰
2. ...якщо число вірних є більше як 2000 душ, місячно: \$100.⁰⁰
3. Крім цього, церковна громада має постаратися й оплачувати відповідне й відповідно уладжене мешкання для священника.
4. Колонії, які хотіли б у визначеному часі мати священника в себе в неділі і свята, мають його винагородити за кожні відвідини зокрема по: \$15.⁰⁰

Крім цього церковна громада оплачує дійсні кошти приїзду і від'їзду священника, як також харчі і мешкання на цілий час перебування на колонії.

Катедратик і внески на покриття єпархіяльних витрат

1. Кожна родина, якої батько є католиком Руського обряду має річно платити: \$1.⁰⁰
2. Кожна самотійна одиниця, яка живе поза домом батьків, платить річно: \$0.⁵⁰
3. В місцевостях, де священник не приїздить частіше як шість разів до року, родини і самотійні одиниці платять лише половину із поданої суми, як вище.
4. Міські парафії, які мають сталого священника платять від загального церковного доходу: 5%
Під час будови церкви: 1%
5. Раз у рік священник йде з тацою під час Служби Божої, а зібрані пожертви перешле на Духовну Семінарію і на єпархіяльні школи.
6. Раз у рік кожний священник відправить в кожній парафії Акафист, з якого дохід є призначений на сирітський єпархіяльний фонд.
7. Кожний священник платить як катедратик 5% від своїх доходів, тут зачислюється: пенсію, Хрестини, Шлюби і похорони.

Додаткові пояснення:

а) Повні оплати платять лише ці вірні, які самі або їх родини перебувають впродовж цілого року в цій самій парафії або місії. Всі інші платять визначені вкладки в міру свого перебування в якійсь парафії.

б) Священики будуть приймати до великодньої Сповіді лише тих вірних, які викажуться посвідкою від фінансового секретаря, що вони виконали свої фінансові зобов'язання.

в) Цим, які з власної вини не відбули великодньої Сповіді, священник не буде їм святити паски.

г) Платню для дяка і належність за церковні треби для нього ухвалює церковна громада на загальних річних зборах.

г) На покриття епархіальних видатків ухвалює церковна громада відповідні членські внески та їх збирають члени управи („тростиси”).

д) Гроші, складані на утримання єпископа, оплату канцелярії, школи, сиротинці та інші епархіальні видатки пересилають священники до єпископської канцелярії в таких речинцях: Внески (оплати) подані під ч. 1 і 2 на початку року; під ч. 4 чверть річно; під ч. 7 місячно. Всі інші збірки по зібранню пожертв.

Епітрахильні права (священічі винагороди):

1. Акафист співаний:	\$1. ⁰⁰
2. Акафист читаний:	\$0. ⁵⁰
3. Вивід:	\$0. ⁵⁰
4. Вінчання:	
а) Передшлюбний протокол:	\$3. ⁰⁰
б) Виголошення оповідей:	\$2. ⁰⁰
в) Шлюб:	\$3. ⁰⁰
5. Молебень до Пречистої Диви Марії, співаний:	\$1. ⁰⁰
6. Молебень до Пречистої Диви Марії, читаний:	\$0. ⁵⁰
7. Панахида:	\$0. ⁵⁰
8. Парастас:	\$1. ⁰⁰
9. Запечатання гробу з панахидою:	
а) Якщо цвинтар є при церкві:	\$1. ⁰⁰
б) Якщо цвинтар віддалений, за кожну милю доплата по:	\$0. ⁵⁰
10. Посвячення хреста:	\$1. ⁵⁰
11. Посвячення дому:	\$5. ⁰⁰
12. Похорон:	
а) відправлений лише в церкві — дорослого:	\$5. ⁰⁰
— дитини:	\$3. ⁰⁰
включно із запечатанням гробу, коли цвинтар при церкві	
б) відправа в хаті помершого і супровід тіла до церкви:	\$5. ⁰⁰
в) супровід тіла з церкви на цвинтар, віддалений не більше як одну милю і відправа на цвинтарі:	\$5. ⁰⁰
г) похоронна проповідь:	\$5. ⁰⁰

г) за кожне Євангеліє, співане по дорозі з дому померлого до церкви або з церкви на цвинтар:	\$0. ²⁵
д) якщо цвинтар віддалений від церкви далше як одну милю, то за кожну милю, не вчисляючи першої, священникові, який супроводить тіло належиться:	\$0. ⁵⁰
Фіру має заплатити той, хто замовляє похорон. Похоронна панахида в церкві над домовиною (покроплення):	\$2. ⁵⁰
13. Служба Божа співана:	\$2. ⁵⁰
14. Служба Божа читана:	\$1. ⁰⁰
15. Хрещення і Миропомазання:	\$1. ⁰⁰
16. За посвідки, видані при Хрещенні і Шлюбі на картках, виданих Єпископським Ординаріатом:	\$0. ¹⁰

Оплати за уділення шлюбних диспенз:

Одна оповідь:	\$2. ⁰⁰
Дві оповіді:	\$4. ⁰⁰
Три оповіді:	\$6. ⁰⁰

<u>Споріднення</u>	<u>Степень</u>	<u>Посвоячення</u>
\$40. ⁰⁰	I з II	\$30. ⁰⁰
\$35. ⁰⁰	II	\$25. ⁰⁰
\$20. ⁰⁰	II з III	\$10. ⁰⁰
\$12. ⁰⁰	II з IV	\$6. ⁰⁰
\$6. ⁰⁰	III	\$4. ⁰⁰
\$5. ⁰⁰	III з IV	\$3. ⁰⁰
\$4. ⁰⁰	IV	\$2. ⁰⁰

Мішана віра (віровизнання):	\$20. ⁰⁰
Духове споріднення:	\$2. ⁰⁰
Публічна чесність:	\$2. ⁰⁰
Заказаний час:	\$2. ⁰⁰

Замітки щодо тарифи (оплат)

Єпископ теж подав практичні поради як повинен поступати український священник на поселенні, щоб служити Христові, Його Церкві і рідному народові. Цей нарід пішов у далекий світ шукати кращої долі, бо такої він не мав у своєму материку. Ці поради, це

своєрідні лекції примінення практичного душпастирювання (душпастирського благорозумія).

А. Щодо винагороди (платні священникові)

1) Треба старатися, щоб по всіх колоніях завести оплату \$15.⁰⁰ за одні умовлені душпастирські відвідини.

2) Є також такі колонії, які не є у спроможі заплатити \$15.⁰⁰ за відвідини. Таких колоній не можна залишати, а треба їх відвідати кілька разів до року не лише в робочі дні, але теж у святочні. Щодо винагороди, священники мають руководитися милосердям і душпастирською ревністю. Головне, щоб вони подбали дати на цих колоніях вірним нагоду відбутися великодню Сповідь і приготувити дітей до Сповіді і Причастя.

3) Де є звичай, що на Великодні або Різдвяні Свята, дохід із таці йде як святочний дар для душпастиря, або для єпископа або для дяка, то його треба там зберегти.

4) З нагоди Свят як напр. Різдва, Великодня, Йордану або місцевих празників, не можна домагатися більшої платні. Богослуження на ці торжества священник має розложити по справедливості на поодинокі колонії свого круга.

Б. Щодо епітрахильних оплат

1) Дійсно убогим треба знизити оплати за Хрещення, Вінчання і похорон.

2) В ніякому разі священник не може відмовити Хрещення або Вінчання тому, що вірні не можуть скласти належної такси.

3) За мирвання на литії, Сповідь чи уділення св. Тайн хворому не можна домагатися ніякої оплати, одначе добровільну пожертву можна прийняти.

4) Священник, який на Сповідь чи уділення св. Тайн хворому домагається заплати, підпадає карі суспензи.

В. Загальні завваження

1) Із вищенаведених єпархіяльних доходів, їх уживається на удержання єпископа, ведення канцелярії, удержання шкіл і бідних учеників, виховання молодих священників, будову катедрального храму тощо. На загальних зборах душпастир має вказати вірним на обов'язок помагати своєму єпископові.

2) Кожний душпастир має провадити книгу єпархіяльних доходів та її предложити під час архиерейських відвідин.

3) Родини мішаного обряду платять парафіяльні та єпархіяльні оплати до громади чи церкви того обряду, до якого належить батько родини.

4) Платити повні оплати є зобов'язані лише ці вірні, які самі або їх родини перебувають постійно впродовж року в тій самій парохії або місії; всі інші платять оплати відповідно до часу перебування в цій місцевості.

5) Справді бідні, які хотіли б бути членами церковної громади, треба зовсім звільнити від оплат, або знизити їх висоту.

6) Збирати парафіяльні та єпархіяльні оплати мають члени парохіяльної управи („тростиси”). Священики мають їм помагати морально. Активно, як знайде потреба, священики помагають збирати по містах.

7) Вірних треба призвичаювати, щоб платили свої внески в місячних ратах.

8) Треба прийняти засаду, що на духовну обслугу мають право лише ті члени церковної громади, які платять вкладки. Одначе, як батько не хоче заплатити визначених оплат, то за це не відповідають ані жінка ані діти. Невинній жінці чи невинним дітям не можна відмовити ніякої духовної услуги.

Як при Хрещенні так і при Вінчанні душпастирі мусять поступати оглядно, щоб наприклад дитина не остала неохрещеною, або женихи пішли до сектантів, щоб там заключити подружжя.

Єпископ заборонив священикам займатися безпосередньо чи посередньо торгівлею, або фінансовою спекуляцією.

Учителі і священики

Єпископ Будка заохочував палко своє духовенство до співпраці з учителями, бо це в інтересі Церкви та українців у Канаді. За словами Єпископа, учителі, це покищо єдині професіоналісти, які живуть між нашим народом і виховують майбутні покоління. Треба з'єднати собі учительство і з ними співпрацювати. „Коли цього не зробимо, то це зроблять наші противники на шкоду Церкви і Народу. Не сміємо ждати аж вони прийдуть до нас, мусимо самі старатися їх з'єднати для себе”.

Церква і престоли

Громада, яка хоче будувати церкву, мусить найперше постаратися про дозволення Русько-Католицького Ординаріату. Перед початком будови слід прислати плян будови до потвердження. Звичайно наші

церкви мають форму грецького хреста з більшою банею по середині. Великий хрест на церкві має бути однорамений.

При кожній церкві треба мати хочби малу захристію, що знаходиться по лівому боці престола. В пресвітерії крім храмової (запрестольної) ікони не може знаходитися більше образів. Де нема іконостасу, там можуть бути поміщені два намісні образи. Всі образи, головню намісні, мають відповідати духові нашої Церкви, т. зн. грецького або руського стилю. Священик має уважати на те, щоб розміщення образів у кораблі церкви відповідало вимогам естетики.

Хоругви треба розміщувати так, щоб не заважали в богослуженнях. В кожній церкві має бути тетрапод, а на ньому стоячий хрест між двома свічками у відповідних свічниках, далі лежачий хрест до цілування, а на право від нього образ Ісуса Христа або Пречистої Богородиці.

Кожна громада повинна постаратися про іконостас, але його мусить апробувати Ординаріят. Коли нема змоги справити іконостасу, то треба подбати принаймні про царські і дияконські двері, а поміж ними про намісні образи.

Головний престіл слід урядити згідно з приписами нашої Церкви, у формі стола. Він має стояти на підвищенні. За престолом—горне сідалище так, щоб люди на церкві могли бачити священика, який на ньому сидить.

Престіл, на якому священик править Службу Божу, має бути накритий трьома обрусами, які закривали б цілий престіл. Між другим і третім обрусом має знаходитися антиминос.

Кивот треба зробити згідно з нашим обрядом. Чим менший тим кращий, щоб не засланяв священика на горнім сідалищі.

Де нема захристії, то під престолом можна поставити скриньку із церковними річами. На престолі не можна класти ніяких книжок чи речей, яких не потрібно священикові до богослуження. Зокрема Єпископ Будка заборонив „ставити на престолі якібудь фігури. Якщо такі є, то наказуємо негайно їх усунути”, вимагав владика.

Церква і народність

У нас церковна справа, напоминав владика, є більше пов'язана із народною, як в інших народів. „Користаймо із цієї здорової прикмети та йдім у народ”, заохочував Єпископ своїх вірних. Він далі так навчав: „Монополь патріотизму і злобне відділювання народного життя від впливу Церкви і духовенства, ведені у Канаді свідомо і подекуди успішно через людей без віри і засад, слід паралізувати вмілою і тактовною працею нашого патріотичного духовенства”. Він радив,

щоб „не висуватися самому наперед, але впливати через своїх певних людей, залишаючи їм свободу рухів. Це потрафить кожному добрий священник, який дорожить своїм високим званням і любить свій безталанний нарід”.

Церква і політика

Всі священники повинні дотримуватися засади, що Церкви не можна мішати в політичні і партійні справи. Також не можна вживати Церкви на те, щоб допомогти одній політичній партії перемогти другу.

Одначе обов'язком Церкви є протиставитися всім законам, які суперечать Христовій науці та загрожували б права Церкви. В політичних питаннях, що мають відношення до віри, моралі, прав і добра Церкви, священники не тільки можуть, але мають обов'язок, напоминав Єпископ, забирати публічно голос. Але це справа єпископа видати осуд, якщо йдеться про справи політично-церковні. Священники повинні повинуватися вказівкам єпископа. Щодо справ чисто політичних, священники повинні стояти осторонь і не повинні забирати публічно голосу, так поза церквою як теж і в церкві.

Церковний спів

Душпастирі повинні старатися мати дяка, який добре знає церковний (ірмологічний) спів. До Канади виїхали також кваліфіковані дяки із трьох галицьких єпархій. Священник повинен постаратися мати одного доброго дяка на цілий місійний округ.

По деяких колоніях нема дяка і наші богослуження, завважує владика „гарні самі в собі своїм обрядом і співом, тратять красу, і замість підносити побожність народу спричиняють озяблість або і згіршення вірних”.

Хлопці—присяжні при богослуженнях

В деяких церквах священники уживають за прислугу при богослуженнях хлопців, убраних у стихарі. Єпископ Будка старався цей звичай завести у всіх греко-католицьких церквах у Канаді, бо „це робить добре враження на вірних, заохочує молодь до ревности для Церкви та звеличає саме богослуження”. До священника належатиме навчити хлопців усі ці обрядові церемонії.

Школи

Кожний священник має заізнатися із шкільним законом, *Public School Act* про народні школи, які спомагають провінційні субсидії, та пояснити раз у рік парафіянам ці права, які прислугуюють шкільній

громаді у даній провінції. Головно треба звернути увагу громаді на уряд тростисів, і щоб на них вибирати людей, які „постояли б за права признані нашій народності і нашій вірі тутейшими законами”.

По містах, де знаходяться католицькі школи, обов'язком священників є нагадувати вірних, щоб посилали дітей до цих шкіл, а не до публічних—безвіроісповідних. Де з причини віддалення діти мусять ходити до публічних безвіроісповідних шкіл, там „родичі і душпастирі із подвійною ревністю мають дбати про те, щоб діти були докладно обучувані в правдах католицької віри, [...] бо від цього залежить майбутнє нашої Русько-католицької Церкви в Канаді”.

Юрисдикція

А. Щодо слухання сповідей

„Правила” подають ось такі розпорядження відносно Сповіді. Цитуємо:

1. Кожний священник Руського обряду, прийнятий до нашої єпархії, отримує юрисдикцію слухати сповіди вірних Руського обряду на цілу Канаду.

2. Кожний Руський священник, апробований єпископом, може у своїй парафії або у своєму місійному окрузі важно і дозволено сповідати всіх вірних, які приступають до нього до сповіди, без огляду на це, чи вони є Руського чи Римо-католицького обряду, чи мешкають в його місійному окрузі чи ні.

3. Щоб слухати сповіди вірних Римо-католицького обряду поза межами своєї парафії, або свого місійного округу Руський священник мусить мати дозволення від місцевого Римо-католицького єпископа. Те саме правило обов'язує і Римо-католицьких священників у відношенні до вірних Руського обряду.

4. Від гріхів задержаних єпископом, ніякий священник не може розрішити вірних без окремої на це влади, одержаної від цього єпископа.

5. Римо-католицькі священники мають власть сповідати вірних Русько-католицького обряду лише у своїй парафії або місійному окрузі.

Б. Щодо уділювання прочих св. Тайн

1. Кожний священник, апробований Єпископом Будкою, може уділяти прочі св. Тайни лише у своїй парафії або у своєму місійному окрузі.

2. На випадок наглої потреби і неприсутности Руського пароха, кожний апробований душпастир має власть уділяти всі св. Тайни вірним із чужої парафії, якщо вони про це просять. Цю власть Єпископ надає не лише священникам сусідам, але взагалі всім душпастирям Ним апробованим, аж до відкликання.

3. Одначе священник, який мав би заступити неприсутного чи перешкодженого Руського пароха, мусить уважати, щоб вірні не надуживали цієї можливости.

4. Що до епітрахильних доходів, які побрав душпастир при цій нагоді, священники договоряться поміж собою.

5. Священник, який крім випадку поданого під ч. Б., посмів свідомо і з розмислом нарушити парафіяльні права іншого священника, має йому повернути всі доходи. Коли по першім канонічнім упімненню він не закине свого неправного поступовання, буде суспендований.

Якщо б котрийсь із апробованих єпископом священників припадково переїздив через околиці, де вірні Русини не мають священника свого обряду, то він має власть уділяти їм усі Тайни.

Додаток до „Правил”—Декрет *Ne Temere*

В кінцевій частині „Правил” поміщено як „Додаток” декрет *Ne Temere* підрозділи 1–11, „про заручини і подружжя”, виданий Конгрегацією Собору, 2 серпня 1907 р. Цей Декрет нормував справу Шлюбів: а) католиків і б) католика і охрещеного некатоліка (мішане віровизнання). Щоб шлюб був важний, мусить бути заключений перед парохом або делегованим священником і принаймні двома свідками. Цей декрет обов'язував українців у Канаді від 18 серпня 1913 р.

Зацікавлених, які бажають запізнатися докладніше із постановами декрету *Ne Temere* відсилаю до поміщеного матеріялу у „Правилах”, ст. 1–7.

Другий додаток—Декрет *Fidelibus Ruthenis*

Другий поміщений декрет, це *Fidelibus Ruthenis* із 18 серпня 1913 р., що нормував дисциплінарні взаємовідносини між канадськими

римо-католицькими єпископами з одної сторони і руським єпископом у Канаді із другої, як теж поміж клером і вірними обох обрядів. Цей декрет мав бути в силі на час 10 років. Він складався із чотирьох глав, саме:

1-ша глава: „Про єпископа Руського обряду”. Артикули 1-9 трактують права та обов'язки єпископа Руського обряду. Його столицею буде місто Вінніпег. Він обов'язаний висилати, що п'ять років Апостольському Делегатові в Оттаві точний звіт із стану осіб, морально і матеріального місій власного обряду. Раз на 10-ть років має відбутися подорож до Риму, щоб здати Папі звіт про стан його єпархії.

2-га глава: „Про Руське духовенство”—артикули 10-23. Єпископ подбає про основання Духовної Семінарії і про виховання Руських питомців у Канаді. Доки не буде цієї Семінарії, то Руські питомці будуть виховуватися в Римо-католицьких Духовних Семінаріях у Канаді. До того часу єп. Будка, за посередництва Конгрегації Поширення Віри, буде жадати від Єпископів Руського обряду з Галичини та Угорщини священників у безженному стані.

Священикові, який з власної волі, а не на зазив руського єпископа, ані не післаний Конгрегацією Поширення Віри, прибув до Канади, єпископ не може дати жадних властей, чи то правити Службу Божу чи уділювати св. Тайни.

Кожний священник у Канаді є все інкардинований у своїй єпархії, але поки буде мешкати у Канаді, він цілковито залежить від юрисдикції руського Єпископа.

Русини-питомці, звідки вони не походили б, які бажають отримати свячення у Канаді, цілковито залежатимуть від юрисдикції руського Єпископа. Про утримання священника постаратиметься єпископ, признаючи йому платню.

Священики римо-католицького обряду, які прийняли руський обряд, будуть виключно і цілковито під юрисдикцією руського єпископа.

Руський єпископ виконує свою судовість лише над своїм духовенством і руським народом.

3-тя глава: „Про вірних Русинів”—артикули 24-33. В околиці, де нема ніякої церкви ані священника свого обряду, русини можуть користуватися обрядом римо-католицьким.

Русинам, які настало замешкали в Канаді, перехід з руського обряду на римо-католицький є дозволений лише через Конгрегацію для Справ Східного Обряду, якщо є справедливі причини, найперше вислухавши руського єпископа. Але коли вони повернуться до

батьківщини можуть просити Апостольську Столицю повернути їх до первісного обряду.

Римо-католицькі місіонарі, під карами Римської Апостольської Столиці, не можуть наклонювати ніякого русина прийняти римо-католицький обряд.

Вірні русини, навіть в околицях, де є священник руського обряду можуть сповідатися в римо-католицького священника і отримати розршення. Вірні римо-католики теж можуть сповідатися у руського священника в місцях, де є місія або церква руського обряду.

Кожний вірний виконає обов'язок великоднього св. Причастя тоді, коли Його прийме згідно зі своїм обрядом із рук свого пароха.

Умираючий приймає св. Напуття у власному обряді, але у наглому випадку може прийняти від котрого-будь священника.

Відправа похорону і винагорода належить в родинах мішаного обряду до пароха обряду, до якого належав померший.

Позволяється русинам заховати святочні дні і пости згідно зі звичаєм місця, в якому вони живуть.

4-та глава: „Про подружжя поміж вірними мішаного обряду”—артикули 34–41. Подружжя поміж католиками: русинами і римо-католиками не є заборонені, але, щоб уникнути невідгоди—жінка може йти за обрядом свого чоловіка. Але по розв'язанню подружжя (смерть чоловіка) жінка може повернутися до свого обряду.

Подружжя між вірними мішаних обрядів, як і між вірними русинами мають бути благословлені (відбуватися) за декретом *Ne Temere*. Однак подружжя мішаного обряду мають бути благословлені в обряді мужа і через його пароха.

Діти підлягають під судовість того пароха, якого обряду є їх батько.

Папа Пій X на авдієнції 13 серпня 1913 р. надав силу права, потвердив і зарядив видання цього документу.

Загальні завваги

А. Постійне дошколювання себе

Єпископ Будка вимагав, щоб його місіонарі мали добре знання богословських наук, церковного права, рідної історії тощо. Тому кожний з них мав мати власну підручну бібліотеку і з неї користати. В ній мали бути такі книжки-підручники: 1) Святе Письмо; 2) Догматика; 3) Моральна; 4) Пасторальна; 5) Церковне право; 6) Загальна Історія Церкви, а Української зокрема; 7) Життя Святих,

зокрема життя св. Йосафата; 8) Підручники до катехизації і проповідей; 9) „Правила” Русько-католицької Церкви в Канаді; і 10) „Типик” о. Ізидора Дольницького.

Це був той необхідний довідковий (референційний) матеріал, що кожночасно в разі потреби, був допоміжним джерелом і невідступним приятелем українського місіонера в Канаді.

Б. Опіка над вірними

Крім звичайних і надзвичайних властей, Єпископ Будка дав своїм священикам окремі літургичні власті, беручи до уваги місійний терен, далекі віддалі та обмежене число духовенства. Ці власті в нормальних обставинах виглядали б дивними, але в місійних часах вони були конечні. Ці власті були такі:

1. Йорданське водосвяття можна було відправляти від навечер'я Богоявлення, аж до часу віддання Празника включно.⁹

2. Священик, якого місійний округ мав шість або більше колоній, міг благословити паски перед Великоднем, починаючи в понеділок Великого Тижня.¹⁰

3. Де не було церкви, там дозволено правити Службу Божу для вірних у приватному домі з відповідним урядженням. Зимовою порою було дозволено відправляти Службу Божу у приватнім мешканні; влітку, однак, треба було просити на це дозволу від Єпископського Ординаріату.¹¹

4. Якщо не було канонічно ерегваної парохії, душпастирі не були зобов'язані ані *ex iustitia*, ані *ex caritate* відправляти Службу Божу кожної неділі за парафіян. Одначе Єпископ радив, щоб із християнської любови відправляти за них Службу Божу кожної неділі.¹²

5. Відправляти Службу Божу можна без антимінса тільки у випадку, якщо б його священик забув.¹³

В. Дбайливість Єпископа Будки про збереження українського обряду

1. Щодо св. Причастя, вірні можуть його приймати в яким-будь обряді. Одначе Єпископ поручав, щоб у двох випадках вірні приймали Євхаристійного Христа обов'язково в своєму обряді, а саме: а) в

⁹ „Правила” Русько-Католицької Церкви в Канаді, Вінніпег, 1915, ст. 2.

¹⁰ Там же, ст. 9.

¹¹ Там же, ст. 4.

¹² Там же, ст. 25.

¹³ Там же, ст. 9.

пасхальному часі,¹⁴ і б) св. Причастя як Напуття, т. зн. у небезпеці смерті. Але в наглім випадку, коли нема власного пароха, можна його прийняти з рук священника відмінного обряду.¹⁵

2. Якщо хтось підступно пристав до римо-католицького обряду, український парох мав про це повідомити римо-католицького пароха і вимагати від нього, щоб він такому відмовив усяких духовних услуг.¹⁶

3. Як бачили ми вище, Єпископ Будка теж наказував священникам придержуватися приписів *Службника*, *Требника*, та *Типика*; подбати про впровадження іконостасів, та знесення фігур; плекати красу церковного співу та рідну церковну архітектуру.

Так у коротці виглядали деякі норми, за якими мали працювати священники, як також обов'язки вірних супроти своєї Церкви і новоповсталій Українській-Католицькій Епархії в Канаді. Тут коротко зібрані питання важливі, щоб їх відмітити, бо вони є канонічного і літургійного характеру.

Заключення

Св. п. Ісповідник Віри Єпископ Будка залишив по собі замітну спадщину, приготівляючи і видаючи „Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді”, які своїм початком сягають перших реколекцій для священників, що відбулися в Йорктоні в днях від 24 до 26 листопада 1914 р. Зараз по відбуттю духовних вправ там же приступлено до нарад Першого Собору Русько-Католицького Духовенства Західньої Канади, які тривали від 27 до 29 листопада 1914 р. На тому ж Соборі прийнято „Правила”, про які тепер була мова.

Покійний Єпископ Єронім Химій ЧСВВ, владика Нью Вестмінстерської Епархії, фахівець канонічного права, позитивно оцінив ці „Правила”. В листі до автора з 21 вересня 1990 р. писав так:¹⁷

Збирав і ще далі збираю матеріяли до нашого Партикулярного Права, тому що очолюю Комісію партикулярного права для цілої нашої Церкви і маю це предложити Синодові, як вийде Канонічне Право для Східніх Церков.

¹⁴ Там же, ст. 10.

¹⁵ Там же, ст. 10.

¹⁶ Там же, ст. 14.

¹⁷ Єпископ Єронім Химій, ЧСВВ, в листі до мене, Нью Вестмінстер, 21 квітня

Ці „Правила”, які приготував і видав єп. Будка із малими змінами і приміненнями є далі в силі під сучасну пору в Канаді. Далі розпорядження Кир Василя та постанови Вінніпегського Синоду з 1962 р. послужать теж матеріалами до майбутнього Партикулярного Права Української Католицької Церкви в Канаді.

Єпископа Будку я мав честь знати особисто. По повероті із студій в Лювенському Університеті я поступив до Богословської Академії у Львові. В 1942 р. на доручення владики ректора Йосифа Сліпого я став викладати соціологію та основи економії в тій же Академії. Час до часу д-р Петро Саноцький, керманіч Суспільної Опіки УЦК у Львові, і я, відвідували Єпископа Будку. Він нам навіть був дав декілька лекцій англійської мови, хоч у той час ніхто з нас не думав емігрувати. Це була мила людина, щира й сердечна. Про Канаду, зокрема про українське поселення, висловлювався прихильно. Про нього зберігаю якнайкращі спомини.

Ісповідник Віри, Єпископ Никита Будка помер смертю мученика 1 жовтня 1949 р. у Караганді Казахської РСР, Сибір. Його були засудили в 1946 р. на 8 років тюрми.

